

Torre de l'homenatge de Santa Coloma de Queralt. Foto grafia de Jordi Gironès

Geografia i medi natural

Santa Coloma de Queralt està ubicada a la part nord de la cubeta geogràfica que contempla la formació inicial del Gaià: terres de cultiu cerealístic, amb diverses inclinacions cap al Gaià. D'est a oest passant pel nord està limitada per les petites elevacions que la separen d'altres conques hidrogràfiques.

Al nord es troba Aguiló i al sud-est Queralt. El castell està situat del Bestorra, rasa inicial del Gaià, ara coberta, i prop de les fonts de les Canelles, primera aigua que baixa per l'incipient Gaià. Cap al sud, Santa Coloma s'aboca cap a la sortida hidrogràfica de Gaià, vers el camí dels Molins, on el riu a mesura que va davallant agafa configuració i es

revesteix de vegetació de ribera.

La història

El castell de Santa Coloma inicia la seva història com a part de l'ampli terme de Queralt. Es documenta per primera vegada l'any 976 en la venda feta pel comte Borrell al vescomte Guitard. L'ocupació i organització del lloc des de finals del segle X la fan efectiva els Gurb-Queralt. Sembla que Ansulf de Gurb, fundador del llinatge, repartí el castell de Santa Coloma entre els seus fills. L'any 1018, Hug de Cervelló, fill d'Ansulf, fa donació al seu fill Alemany de la meitat del castell de Santa Coloma, El castell, no obstant això, segueix vinculat a la branca principal dels Gurb-Queralt fins a la fi del segle XI, moment en què Santa Coloma es transmet en franc alou a Berenguer Guillem, fill cabaler de Guillem Bernat de Queralt. D'aquesta política familiar en deriva la formació del llinatge dels Queralt a Santa Coloma. En aquests temps, Santa Coloma, ja avançada la conquesta, pren importància com a vila i aviat esdevé el centre de la baronia de Queralt.

Del segle XII es documenten diverses successions en el castell: l'any 1167, Pere I de Queralt, fill de Berenguer Guillem de Gurb-Queralt, deixa Santa Coloma a Gombau d'Oluja, nebot seu. Aquest, al seu torn, l'any 1196 empenyora Santa Coloma a l'orde del Temple. Malgrat aquest fet, els Queralt no perden el domini i, mort Gombau sense descendència, Santa Coloma passa a una altra branca lateral dels Queralt : els Timor-Queralt, llavors castllans de Santa Coloma; és Guillem de Timor, altre nebot de Pere I de Queralt, qui n'esdevé senyor. Arnau de Timor, fill de Guillem, amplia els seus dominis i compra els drets que li mancaven sobre la baronia i a començament del segle XIII, es cognomina Queralt. És al llarg d'aquest segle XIII quan els Queralt-Timor adquireixen un paper rellevant en la vida política de Catalunya, situació que aprofiten per potenciar el

Un dels portals de la muralla de Santa Coloma de Queralt. Fotografia de Jordi Gironès

creixement econòmic de Santa Coloma fins al punt que la vila esdevé un important centre comercial durant la baixa edat mitjana.

A meitat del segle XIV la vila té com a senyor Dalmau de Queralt i compta amb 145 famílies. El castell, a finals del segle XVI, es converteix en palau i el rei dóna al baró de Queralt el títol de Santa Coloma. En el transcurs de la guerra dels Segadors l'edifici del castell deixa de ser palau per fer d'hospital militar. Amb la mort, solter, de Lluís de Queralt, ocorreguda el 1648, el castell passa als Reard, que també es cognominen Queralt de forma preferent.

El domini senyorial persisteix fins a l'abolició dels senyorius i a mitjan segle XIX era encara propietat dels comtes, tot i que el seu interior acollia la presó de la vila.

L'edifici

De la torre altmedieval al palau renaixentista

Tot i que el castell és documentat des del segle X, no es conserven restes d'una primera fortificació i l'actual torre de l'homenatge data de finals del segle XI o principis del XII moment en què el *castrum* de Santa Coloma ja pren entitat diferenciada del castell de Queralt (castell roquer situat prop de la vila de Bellprat).

Es tracta d'una torre de planta circular amb una alçada de 23,5 m i un diàmetre exterior de 12 m a la base i 9 m al pis superior, amb un excel·lent estat de conservació.

La torre té quatre pisos rematats per un terrat exterior defensat per merlets. L'accés s'efectuava a través del primer pis mitjançant una escala exterior mentre que entre els pisos l'accés era tant per l'interior com per l'exterior. La planta baixa només servia per a magatzematge.

Les muralles que, junt amb la torre, també conformaven el castell altmedieval van desaparèixer en ser aprofitades per a la construcció del castell baixmedieval. Aquest castell ja fou construït en planta rectangular i responent al patró dels castells-palau orientats totalment a residència noble. És un edifici amb quatre pisos i amb la façana nord integrada a la muralla. Els pisos eren coberts amb embigats de fusta sostinguts per arcs apuntats (gòtic).

A finals del segle XVI el castell ja prengué l'aspecte definitiu actual amb un estil renaixentista que comporta importants modificacions en tot l'edifici, molt ben conservat fins a l'actualitat.

Extret del llibre «Els castells del Gaià» de Marina Miquel, Josep Santesmasés i Dolors Saumell. Editat el 1999 per Cossetània.

Jordi Gironès i Vilardebò
març de 2007